

Υστεροφημία και η λησμονημένη νοσταλγία της αιωνιότητας

/ [Γνώμες](#)

Οι πόλεμοι της εποχής μας αποκαλύπτουν συχνά ένα παράδοξο της ανθρώπινης στάσης απέναντι στη ζωή και τον θάνατο. Άνθρωποι που δηλώνουν ότι η ύπαρξη τελειώνει οριστικά με τον βιολογικό θάνατο εμφανίζονται πρόθυμοι να διακινδυνεύσουν τη ζωή τους για την τιμή, τη φήμη ή την υστεροφημία τους. Το ερώτημα που γεννιέται είναι βαθύ: πώς γίνεται εκείνοι που απορρίπτουν την αιώνια ζωή ως μύθο να καθοδηγούνται τόσο έντονα από την αγωνία για το πώς θα τους θυμούνται μετά τον θάνατό τους;

- *Του Πέτρου Δ. Δαμιανού, Δρ. Φιλοσοφίας – Διδακτικό Προσωπικό ΕΜΠ*

Αν η συνείδηση παύει οριστικά να υπάρχει, η υστεροφημία δεν μπορεί να τους προσφέρει καμία εμπειρία, καμία χαρά, καμία πραγματική συνέπεια. Η αξία της μοιάζει τότε να αιωρείται σε ένα παράδοξο κενό.

Μια βιολογική προσέγγιση θα μπορούσε να υποστηρίξει ότι η τάση αυτή αποτελεί κατάλοιπο εξελικτικών μηχανισμών που αναπτύχθηκαν σε κοινωνικά είδη. Η ανάγκη για φήμη και αναγνώριση μέσα στην ομάδα μπορούσε να ενισχύσει τη συνοχή της κοινότητας και να ευνοήσει την επιβίωση. Η φυσική επιλογή ίσως διαμόρφωσε στον άνθρωπο μια ευαισθησία προς το κύρος, την τιμή και την εκτίμηση των άλλων. Όταν όμως αυτή η τάση επεκτείνεται στην υστεροφημία, δηλαδή στη φήμη μετά τον θάνατο, φαίνεται να απομακρύνεται από τη βιολογική της λειτουργία. Η φυσική επιλογή ευνοεί την επιβίωση των ζωντανών, όχι την αγωνία για την εικόνα των νεκρών.

Μπροστά σε αυτή την ένταση, ορισμένοι στοχαστές πρότειναν μια ριζική λύση. Αν ο κόσμος δεν έχει κανένα υπερβατικό νόημα, τότε — σύμφωνα με τη σκέψη που εξέφρασε ο Friedrich Nietzsche — ο άνθρωπος οφείλει να εγκαταλείψει αξίες που γεννήθηκαν μέσα σε θρησκευτικές αντιλήψεις για αιώνιο σκοπό. Η αγάπη προς τον συνάνθρωπο, η αυτοθυσία, η αφοσίωση στο καλό ή η αναζήτηση μιας ζωής που υπερβαίνει τον εαυτό θα έπρεπε να θεωρηθούν κατάλοιπα μιας παλαιότερης κοσμοθεωρίας, που απλώς δικαιολογούσαν απομεινάρια του μηχανισμού της φυσικής επιλογής. Η συνέπεια αυτής της θέσης θα ήταν να απορριφθούν ως ψευδαισθήσεις.

Υπάρχει όμως μια διαφορετική δυνατότητα ερμηνείας. Αντί να θεωρήσουμε αυτές τις βαθιές ανθρώπινες τάσεις ως στηρίγματα του παρελθόντος που πρέπει πλέον να εγκαταλειφθούν, μπορούμε να τις αντιμετωπίσουμε ως ενδείξεις ενός βαθύτερου προσανατολισμού της ανθρώπινης φύσης. Η φυσική επιλογή δεν χρειάζεται να θεωρηθεί εχθρός μιας θεολογικής προοπτικής. Θα μπορούσε να είναι ο μηχανισμός μέσα από τον οποίο διαμορφώθηκε ο άνθρωπος, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η διαδικασία αυτή είναι τελείως τυφλή ή χωρίς σκοπό. Αν ο κόσμος έχει δημιουργό, δεν είναι παράλογο να σκεφθεί κανείς ότι η ίδια η φυσική ιστορία της ζωής μπορεί να υπήρξε το εργαλείο μέσω του οποίου ο Θεός διαμόρφωσε την ανθρώπινη φύση.

Μέσα σε αυτή την προοπτική, τα χαρακτηριστικά που ανέπτυξε ο άνθρωπος αποκτούν ιδιαίτερη σημασία. Η αγάπη προς το καλό, η ευαισθησία προς τον συνάνθρωπο, η ανάγκη να πράττει κανείς κάτι που αξίζει να μείνει στον κόσμο και ακόμη και η αγωνία για το τι θα αφήσει πίσω του, μπορούν να ιδωθούν ως ίχνη μιας βαθύτερης κατεύθυνσης που έχει εγγραφεί μέσα στη φύση μας. Δεν είναι

απλώς εξελικτικά κατάλοιπα. Μπορούν να θεωρηθούν ως σημάδια μιας εσωτερικής πυξίδας που οδηγεί τον άνθρωπο πέρα από τον περιορισμένο ορίζοντα της βιολογικής ζωής.

Η ορθόδοξη πατερική παράδοση προσφέρει ένα ιδιαίτερα βαθύ πλαίσιο για να κατανοηθεί αυτή η εμπειρία. Οι Πατέρες της Εκκλησίας μιλούν για μια εσωτερική κίνηση της ψυχής προς τον Θεό. Ο άνθρωπος δημιουργήθηκε για να ζήσει σε κοινωνία με τον Δημιουργό του, και γι' αυτό τίποτε πεπερασμένο δεν μπορεί να ικανοποιήσει πλήρως τη βαθύτερη επιθυμία του. Όταν αυτή η επιθυμία αποκοπεί από τον αληθινό της προσανατολισμό, αναζητά υποκατάστατα μέσα στον κόσμο. Η δόξα, η εξουσία και η φήμη μπορούν να λειτουργήσουν ως τέτοια υποκατάστατα, προσφέροντας την ψευδαίσθηση μιας συνέχειας της ύπαρξης.

Η υστεροφημία μπορεί τότε να ιδωθεί ως μια κοσμική παραμόρφωση μιας βαθύτερης νοσταλγίας. Η ανθρώπινη καρδιά διαισθάνεται ότι η ζωή δεν είναι φτιαγμένη για να χαθεί μέσα στη φθορά, και προσπαθεί να κρατηθεί από οτιδήποτε υπόσχεται μια μορφή συνέχειας. Αν όμως η προοπτική της αιώνιας ζωής απορριφθεί, αυτή η εσωτερική κίνηση εκφράζεται μέσα από την αγωνία για τη μνήμη των ανθρώπων, η οποία όμως είναι πάντα μικρής διάρκειας και ως εκ τούτου μάταιη.

Ίσως λοιπόν η αντίφαση που παρατηρείται στη σύγχρονη σκέψη να μην είναι απλώς λογική ασυνέπεια. Μπορεί να είναι το σημάδι μιας βαθύτερης αλήθειας που επιμένει να εκδηλώνεται μέσα στην ανθρώπινη εμπειρία. Ο άνθρωπος που δηλώνει ότι η ζωή τελειώνει στον θάνατο αλλά ταυτόχρονα αγωνιά για την υστεροφημία του μοιάζει να ζει ανάμεσα σε δύο διαφορετικές φωνές. Η μία τον πείθει ότι όλα τελειώνουν εδώ. Η άλλη τον ωθεί να ζήσει με τρόπο που να έχει σημασία πέρα από τα όρια της παρούσας ζωής.

Αν αυτή η δεύτερη φωνή δεν είναι απλώς μια ψευδαίσθηση αλλά μια ένδειξη του προορισμού του ανθρώπου, τότε η έγνοια για την υστεροφημία ίσως να είναι η σκιά μιας πολύ βαθύτερης πραγματικότητας. Θα μπορούσε να είναι μια ατελής και παραμορφωμένη έκφραση της νοσταλγίας για την αιώνια ζωή. Και τότε οι τάσεις που διαμόρφωσε η ίδια η φυσική ιστορία του ανθρώπου δεν θα ήταν εμπόδια για την πίστη, αλλά σημάδια που δείχνουν τον δρόμο προς μια ζωή που δεν τελειώνει στον θάνατο.

Πηγή: pemptousia.gr